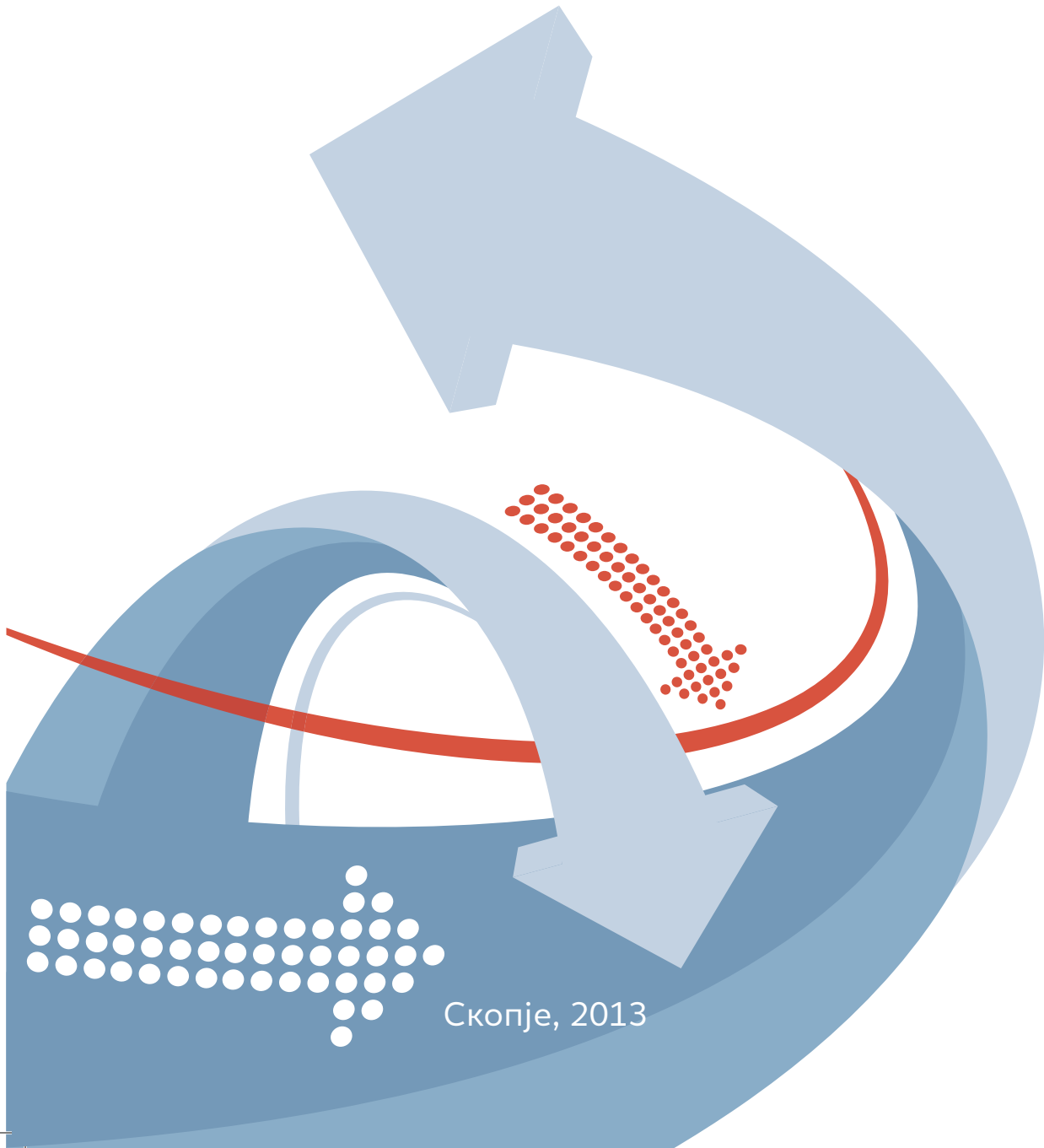

Empowered lives.
Resilient nations.

ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

Скопје, 2013

Гледиштата презентирани во овој текст не секогаш го отсликуваат официјалниот став на Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП).

Предговор.....	5
1. Што е корупција?.....	6
Што треба да се направи за спречување на корупцијата?	
2. Што е интегритет?.....	7
Зошто да се воведуваат системи на интегритет?	
Предности за интегритетот во јавниот сектор	
Предности за интегритетот во приватниот сектор	
Предности за економијата на макроекономско ниво	
3. Потребна инфраструктура за интегритет.....	9
Правна инфраструктура	
Институционална инфраструктура	
Предуслови на ниво на приватниот сектор	
4. Политика на интегритет и рамка на системот на интегритет.....	11
Клучни елементи на предложениот модел на интегритет	
1. Јасна и достапна антикорупциска политика	
2. Стандарди и постапки за одделните области	
3. Методологија за процена на ризикот	
4. Ажурирање и прилагодување	
5. Зајакнување на постојните внатрешни контроли	
6. Обука	
7. Внатрешни канали за пријавување и заштита за пријавувачите на корупција	
8. Дисциплински постапки	
9. Редовна контрола и ревизија на системот на интегритет	
5. Пример за политика на интегритет на ниво на општина.....	14
АНТИКОРУПЦИСКА ПОЛИТИКА - ПОЛИТИКА НА ИНТЕГРИТЕТ	
6. Процедура за пријавување корупција и судир на интереси во Општината.....	18
7. Системна општествена отчетност.....	19

8. Судир на интереси.....	21
Што е јавен интерес?	
Што е приватен интерес?	
Што е службено лице?	
Што е блиско лице?	
9. Форми и ризични области за појава на судир на интереси.....	23
Кумулација на функции и остварување корист	
Користење на влијанието за финансиска или друга корист	
Дискрециони овластувања	
Постапување на службеното лице кога има приватен интерес	
Подароци	
Непотизам	
Користење државен имот и јавни добра за приватни интереси	
Ограничувања по престанок на функцијата	
Користење и злоупотреба на информации добиени по службена должност	
10. Алатки за утврдување судир на интереси.....	28
Изјава за интереси	
Постапка пред ДКСК	
Самопроцена	
11. Државна комисија за спречување на корупција.....	31
Надлежност на ДКСК	
Постапување по пријавите	

Почитувани,

Овој Прирачник, подготвен од Државната комисија за спречување на корупцијата во рамките на активностите за градење системи на интегритет, спроведени во соработка со Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП), Ви е наменет Вам, независно дали сте избран или наменуван функционер, државен или јавен службеник, друго службено лице или граѓанин кој нема таков статус. Која ни е целта?

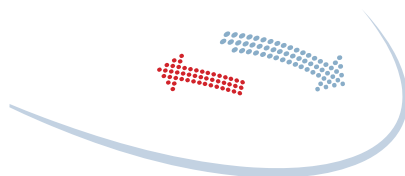
За корупцијата и судирот на интереси се зборува многу повеќе од порано и тоа е сосема добро. Тоа значи дека проблемот со овие крајно штетни општествени појави сè помасовно се сфаќа како таков. Но, дали секој знае што точно може да се подразбере под поимите корупција и судир на интереси, кои се нивните појавни форми, како да се препознаат, што треба да се прави кога било директно или индиректно, сакајќи или не сакајќи сте вклучени во проблемот, кому да се обратите, што треба вие да направите а што да очекувате од надлежните органи? Суштинското прашање е како да се изгради потребниот капацитет кај институциите и поединците во нив, во секојдневното однесување да манифестираат антикорупциски интегритет што во основа значи отпорност и оспособеност за ефикасно спречување на корупцијата на долгорочни основи.

Овие прашања се разработени во Прирачникот што е пред Вас, приспособен на службените лица да им биде корисно помагало во исполнувањето на нивните обврски утврдени во законите за спречување на корупцијата и на судирот на интереси.

Доколку по разгледувањето и примената на овој Прирачник во Вашата работа и секојдневие оцените дека сте добиле квалитетни одговори на поставените прашања, тогаш нашата цел е постигната.

Со почит,

Државна комисија за спречување на корупцијата

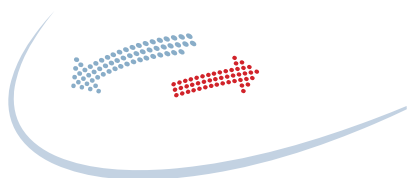
1. Што е корупција?

Под корупција, во смисла на Законот за спречување на корупцијата, се подразбира „искористување на функцијата, јавното овластување, службената должност и положба за остварување на каква и да било корист за себе или за друг“. Тоа значи злоупотреба на доверените јавни овластувања и положба за да се дојде до корист која не би требало да му припаѓа на службеното лице и кое на јавните работи им пристапува од користољубиви мотиви. Користа може да биде материјална или нематеријална, моментална или одложена, еднократна или повеќекратна, за себе или за други лица со кои службеното лице е во блиска, семејна или друг вид врска.

Со оглед на карактерот на корупцијата како општествено штетна појава која постојано треба да се држи под контрола, основна стратешка цел во нејзината превенција и репресија е долгорочното оспособување и јакнење на нормативните, институционалните и личните капацитети за ефикасна практична борба против корупцијата.

Што треба да се направи за спречување на корупцијата?

Членот 5 од Конвенцијата против корупцијата на Обединетите нации (UN-CAC) предвидува дека секоја држава/страна на Конвенцијата, во согласност со основните принципи на нејзиниот правен систем, подготвува, спроведува и следи координирани политики за ефикасна превенција на корупцијата. При подготвувањето на овие политики е неопходно учество на сите сегменти од општеството и целосно почитување на принципите на правната држава, доброто владеење, интегритетот, транспарентноста, отчетноста и одговорноста. Со други зборови, ова значи дека секоја држава треба да креира превентивни антикорупциски стратешки документи. Согласно со Законот за спречување на корупцијата, надлежно тело во Република Македонија за изготвување и донесување на Државните програми за превенција и репресија на корупцијата и на судирот на интереси со Акционен

ПРИРАЧНИК

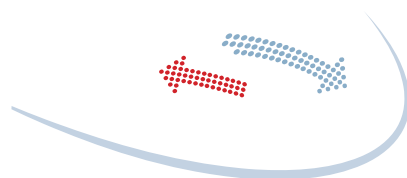
ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

план, како сеопфатна антикорупциска стратегија, е Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК), која исто така е надлежна и да го следи остварувањето на мерките и активностите од Акциониот план. Сепак, би било неоправдано да се мисли дека со тоа проблемот со корупцијата е решен и ќе го снеса. Ако се има предвид дека корупцијата ги загрозува правата што им припаѓаат на сите, ги дерогира законите и ја оневозможува правдата, дека и материјално и морално го осиромашува општеството и ја поткопува државата и нејзината иднина, тогаш е повеќе од јасно дека борбата против ова зло е постојана и сечија: на државните и на локалните органи на власта и на институциите на кои тоа им е работа, но и на приватниот сектор и неговите асоцијации, граѓанските здруженија, медиумите и на секој граѓанин како поединец. Од нивното практично однесување зависи како и колку заедницата во целина - нејзините институции и луѓето избрани и вработени во нив ќе станат отпорни на корупцијата и ќе изградат и покажат интегритет и капацитет за ефикасно спречување на корупцијата.

Имајќи ја предвид важноста на градењето на личниот и институционалниот интегритет, ДКСК во соработка со УНДП и со општините промовира концепт на интегритет којшто претставува збир на правила, процедури, политики и етички норми кои го намалуваат ризикот од корупција на локално ниво.

2. Што е интегритет?

Концептот на интегритет е составен дел на системот на доброто владеење. Кога се говори за добро владеење, во основа се мисли на градење и негување на духот на интегритет на лично и на институционално ниво, со што би се поттикнала и би се обезбедила независност, професионалност и отчетност во извршувањето на надлежностите утврдени со законите и со другите прописи.

ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

На ниво на една организација, интегритет значи „отпорност кон корупција“, додека систем за интегритет го означува збирот од сите политики, стандарди и процедури воспоставени во една организација кои ја зајакнуваат нејзината отпорност кон корупцијата и го намалуваат ризикот од коруптивно однесување од страна на нејзините вработени. Со други зборови, систем на интегритет претставува воспоставување на еден функционален систем на работење во институциите и организациите, отстранување на ризичните точки, воспоставување на антикорупциските принципи и процедури на долгорочно одржливи основи.

На лично ниво, интегритетот значи поседување знаења и вештини, но и личен етички капацитет, решителност и професионалност да се почитуваат воспоставените правила и практики и секогаш да се работи во полза на јавниот интерес, да се одбегнува можниот судир на интереси и да не се придонесува за создавање негативни и штетни услови и околности во работењето.

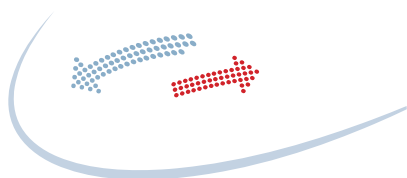
Зошто да се воведуваат системи на интегритет?

Воведувањето системи на интегритет нуди повеќе предности за земјата, вклучително зголемување на ефективноста на институциите, заштеди и подобар углед на институциите.

Предности за интегритетот во јавниот сектор

Воведувањето мерки за зајакнување на интегритетот во работењето придонесува кон севкупниот интегритет во земјата и ја гарантира одржливоста на владините заложби против корупцијата. Таквите мерки го земаат предвид фактот дека корупцијата секогаш вклучува две страни и ја адресираат потребата од одговорност и отчетност во приватниот сектор.

Корупцијата ја поткопува ефективноста на институциите. Затоа намалувањето на притисокот од корупцијата во администрацијата ќе резултира со зајакнување на организациската ефективност.

Предности за интегритетот во приватниот сектор

Воведувањето системи на интегритет неизбежно вклучува одредени трошоци. Меѓутоа, тие трошоци се надоместуваат како резултат на два важни фактора:

- Помали загуби поради внатрешни измами и корупција меѓу приватни субјекти;
- Поголем пристап до странски партнери коишто инаку би се воздржале од инвестирање или склучување партнерства со претпријатија што претставуваат внатрешен регулаторен ризик.

Предности за економијата на макроекономско ниво

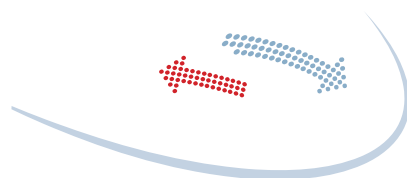
Преку намалувањето на регулаторните ризици за странските инвеститори што се заинтересирани за водење бизнис во Македонија, воведувањето системи на интегритет (или „режими за сообразност“) ќе претставува особено охрабрување за инвеститорите, бидејќи ниту една од земјите во ЈИЕ и новите земји-членки на ЕУ во соседството се уште не вовела таков режим. Во тој поглед, системите на интегритет претставуваат важна предност во конкурентноста.

Имајќи ја предвид ситуацијата во светската економија, пониските трошоци за сообразност со законодавството и исполнување на обврската за внимателност во работењето, како и понискиот регулаторен ризик ќе ја направат земјата попривлечна за странските инвестиции.

3. Потребна инфраструктура за интегритет

Воведувањето систем на интегритет бара одредени правни и институционални мерки:

- Правни мерки, за да се гарантира дека почитувањето на законите е законска обврска за сите претпријатија;
- Институционални мерки за обезбедување ефективна рамка за примена на системите во јавниот и во приватниот сектор;

- Мерки за поддршка на приватниот сектор и поттикнување на доброволното почитување на законите против корупција, а со тоа и зголемена отчетност.

Правна инфраструктура

Воведувањето системи на интегритет преку законодавство е наједноставното и најефективно решение, иако и саморегулацијата е евентуално можен пристап. Саморегулацијата обично функционира најдобро во мали професии, каде што членовите на професијата се познаваат, па затоа постои притисок меѓу колегите за задржување на интегритетот.

Оваа земја во моментот размислува за воведување законска обврска, што може да се направи преку нов законодавен акт или преку измени и дополнувања на постојни закони.

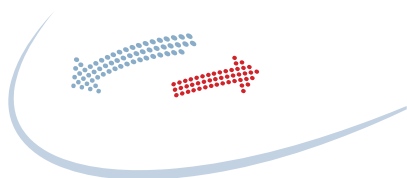
Институционална инфраструктура

Спроведувањето и мониторингот се клучни фактори во успехот на кој било закон против корупцијата. Ефективната примена на системите на интегритет ќе зависи од ефективното ревидирање и мониторинг на системите на интегритет од страна на надлежните институции на централно и на локално ниво.

Корупцијата ја поткопува ефективноста на институциите. Затоа намалувањето на притисокот од корупцијата во администрацијата ќе резултира со зајакнување на организациската ефективност.

Предуслови на ниво на приватниот сектор

Ниту еден закон нема да ја постигне својата цел доколку мнозинството од лицата, на коишто тој се однесува, не се убедени дека е во нивни интерес да го почитуваат законот. Затоа соработката со здруженијата на деловниот сектор, граѓанското општество и со медиумите е важен елемент од севкупната стратегија за воведување ефективна рамка за интегритет. Здруженијата на деловниот сектор мора да бидат убедени дека ова не е

арбитрарна одлука на државата, туку разумен чекор што е потребен за да се подобри конкурентноста на земјата.

4. Политика на интегритет и рамка на системот на интегритет

Политиката на интегритет треба да биде заснована на Уставот и на законите на Република Македонија, како и на долгорочните стратешки цели и принципите на владеење на правото.

Рамката на системот на интегритет ги опфаќа основните елементи што една организација или институција на централно или на локално ниво би требало да ги воспостави.

Клучни елементи на предложениот модел на интегритет:

1. Јасна и достапна антикорупциска политика

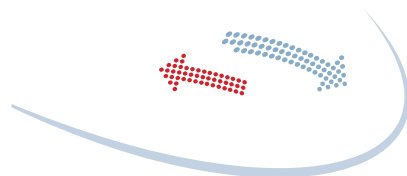
Секоја организација треба да усвои пишан акт за антикорупциска политика што јасно ќе се објави, така што секој вработен ќе знае каде се наоѓа тој акт и како да добие пристап до него. Антикорупциската политика треба да биде јасна и концизна и да ги отсликува политичките одлуки.

2. Стандарди и постапки за одделните области

Важно е стандардите да се развиваат во инклузивен процес, со цел сите вработени да бидат активно вклучени во системот.

Стандардите и политиките може да се вклучат во Етичкиот кодекс на организацијата. Тие може да се објават и како одделни политики, постапки и стандарди. Тие стандарди и постапки мора да ги вклучуваат следните елементи:

- I. Подароци, гостопримство, репрезентација, патувања. Што се случува со примените подароци? Каде ќе се чуваат? Како ќе се донираат?
- II. Нудење мито. Како треба да постапи вработениот кога ќе му биде понудено мито?

ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

III. Уцена и закани од надвор. Како да се спротивставиме? Како ќе се постапува?

IV. Политички притисок. Како да се спротивстави вработениот? Како ќе се информира, екстерно или интерно?

3. Методологија за процена на ризикот

Важно е да се има воспоставена методологија за процена на ризикот, што ќе служи за идентификување и адресирање на ризикот од корупција во организацијата.

4. Ажурирање и прилагодување

Редовни ревизии на системот на интегритет врз основа на факти и конкретни показатели. Годишната ревизија е апсолутниот минимум.

5. Зајакнување на постојните внатрешни контроли

Јавна внатрешна финансиска контрола.

6. Обука

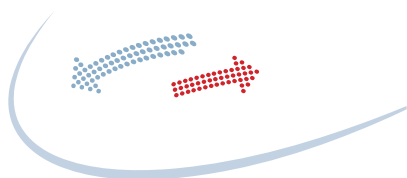
а) Зголемување на свеста кај вработените за конкретните ризици и за пристапите во избегнувањето и намалувањето на ризикот од корупција.

б) Обуката треба да се фокусира повеќе на почитување на постојните политики на организацијата отколку на самиот закон.

в) Пристапи во обуките за етика: обука за компетенции, за да се гарантира дека персоналот знае како да реагира во одредени ситуации. На луѓето им е потребна помош во препознавањето на проблемите, предлагањето решенија во согласност со постојните стандарди и политики на организацијата и образложувањето зошто зазеле одреден став.

7. Внатрешни канали за пријавување и заштита за пријавувачите на корупција

а) Насоки за онлајн пријавување на потенцијална корупција и надлежен службеник со кого може да се поразговара за прашањето.

ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

- б) Советите за етика да ги дава лице од организацијата – евентуално службеникот надлежен за пријавување корупција.
- в) Пријавувањето треба секогаш да биде доверливо, но никогаш анонимно.
- г) Прашања поврзани со заштитата на пријавувачите:

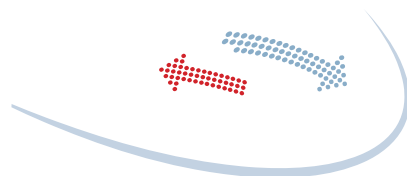
- I.** Како да се пријави случај на службеникот за пријавување корупција,
- II.** Доверливост (вклучително да не се евидентира името писмено),
- III.** Заштитата на пријавувачите во мали организации е многу проблематично, па доверливоста е единствено практично решение,
- IV.** Заштита на пријавувачите во големи организации: евентуално преместување во друг сектор итн.
- V.** Можност за пријавување на надворешни субјекти, вклучително, по потреба, на медиумите.

8. Дисциплински постапки

Сите пријави треба да се следат, евидентираат и чуваат. Треба да постои постапка за истражување на секоја пријава. Потребни се дисциплински постапки.

9. Редовна контрола и ревизија на системот на интегритет

- а) Внатрешната ревизија во институцијата треба да биде задолжена за мониторинг на примената на политиките за сообразност / системите на интегритет, особено во однос на примената на методологијата за процена на ризикот.
- б) ДКСК, како надлежна институција, треба периодично да го мониторира и тестира воспоставениот систем на интегритет.

5. Пример за политика на интегритет на ниво на општина

Имајќи ги предвид политиките за подинамичен и одржлив економски и општествен развој на општината и нејзините институции, целосно насочени кон граѓаните и непречено остварување на нивните права, а со цврста решеност за справување со корупцијата и неетичкиот однос кон граѓаните, Општината го усвојува следниот документ:

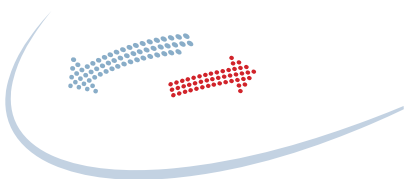
АНТИКОРУПЦИСКА ПОЛИТИКА - ПОЛИТИКА НА ИНТЕГРИТЕТ

I. Како акти на корупција ќе се сметаат сите преземања или пропуштања да се преземат соодветни мерки и активности кои вработените во локалната самоуправа се должни да ги преземат или пропуштат, да постапуваат надвор од пропишаните процедури и рокови со што се поттикнуваат граѓаните да мислат дека само со давање пари или со извршување некаква материјална или нематеријална корист за службеното лице можат да остварат некое право што по сила на закон им следува, да остварат право кое не им припаѓа или полесно или побргу да ги остварат своите права.

Под поимот индивидуален интегритет подразбираме личен однос кон прашањата на корупцијата, судирот на интереси, јавниот интерес и способност да се изгради отпорност како сопствен начин и стил на работа во донесувањето на одлуките, отчетност, професионално и коректно однесување и комуницирање со граѓаните и колегите.

Под поимот институционален интегритет се подразбира воспоставен заокружен систем од механизми и процедури, кои го стеснуваат просторот и можностите за корупција, а воедно ги мотивираат вработените и граѓаните на чесен однос во остварувањето на нивните права.

Оваа Антикорупциска политика на интегритет има за цел да ги афирмира принципите на владеење на правото и јасно да се декларира нетолеранција кон корупцијата.

II. Општината не толерира коруптивно однесување, односно искористување на функцијата, јавното овластување, службената должност и положба за остварување на каква било корист за вработениот или за нему блиско лице. Исто така, општината не толерира која било друга форма на неетичко и неморално однесување, забранети со закон и спротивни на Етичкиот кодекс на однесување.

Градоначалникот и раководните структури на општината се одговорни за процена и отстранување на ризиците кои придонесуваат за корупција, проневера, крадење, поткуп, судир на интереси, користење влијанија и врски заради добивање повластен третман или која било друга форма на незаконско или неетичко однесување.

Вработените во општината потпишуваат изјава со која се обврзуваат да ја почитуваат Политиката за интегритет на општината.

Вработените во општинската администрација се должни да се однесуваат чесно и одговорно и да ги почитуваат пропишаните процедури и рокови за постапување, да бидат лојални на својата организација, да избегнуваат судир на интереси и да се грижат за нејзиниот углед во јавноста, без разлика дали се наоѓаат на работното место или не и во секое време.

Вработените се должни да пријават какво било коруптивно однесување на начин пропишан во Процедурата за пријавување на случаи за сомневање за корупција или друго неетичко однесување.

Вработените на кои им бил понуден поткуп или се поттикнувани на незаконски или неетички дејствија треба на културен начин да го прекинат процесот на комуникација со лицето и на писмено да го известат надлежното лице за пријавување корупција во општината, појаснувајќи ги деталите за времето, местото, соговорниците и предметот на разговор.

Доколку вработениот не постапи согласно со пропишаната процедура, против него ќе биде покрената соодветна постапка.

ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

Пријавувањето на коруптивно однесување на вработени во општината е должност на секој совесен вработен. Тоа не е лично прашање ниту право на избор, туку е дел од службената должност и одговорност.

Вработените кои биле сведоци или имаат основани сомневања за неетичко или незаконско однесување на вработени во општината, мора да го информираат овластеното лице за пријавување корупција во писмена форма, по телефон или по е-пошта.

Пријавувачот има гаранции дека со информациите ќе се постапува со целосна доверливост.

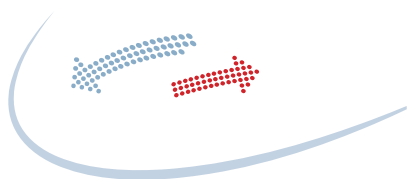
По анонимните пријави ќе се постапува само доколку во нив се содржани доволно проверливи податоци со кои може да се утврди фактичката состојба.

Во општината е формирана комисија или работна група за интегритет заради преземање активности за спроведување и следење на рамката на системот за интегритет.

Општината превентивно ќе дејствува против корупцијата преку состаноци на работната група за интегритет со раководителите, преку спроведување обуки и објаснување за штетните последици од коруптивното однесување и со подигање на свеста на вработените за градење систем на интегритет во општината.

Коруптивните дела се казниви според Кривичниот законик, а актите на корупција и неетичко однесување утврдени со оваа Политика, задолжително повлекуваат и покренување на дисциплинска одговорност.

По добивањето пријава за поткуп, корупција или судир на интереси, комисијата / работната група за преземање активности за спроведување на системот на интегритет, ќе ги прибере сите потребни информации за соодветниот случај и ќе ги испрати во форма на пријава до Државната комисија за спречување на корупцијата во печатена форма или по електронски пат.

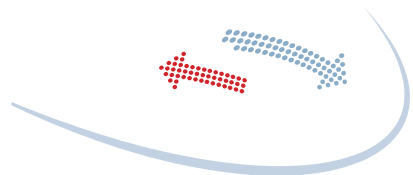
ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

Ништо што е содржано во оваа Политика не ги ограничува вработените во поглед на пријавувањето на кривични дела во Полицијата, Обвинителството или во Државната комисија за спречување на корупцијата.

III. Градоначалникот и раководните структури на општината го гарантираат правото на заштита од одмазда или закани за лица кои пријавиле неетичко и незаконско однесување, водејќи се од искрено убедување базирано на разумна основа дека пријавата се темели на факти и вистинити содржини.

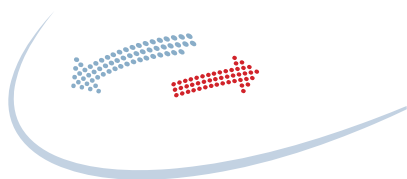
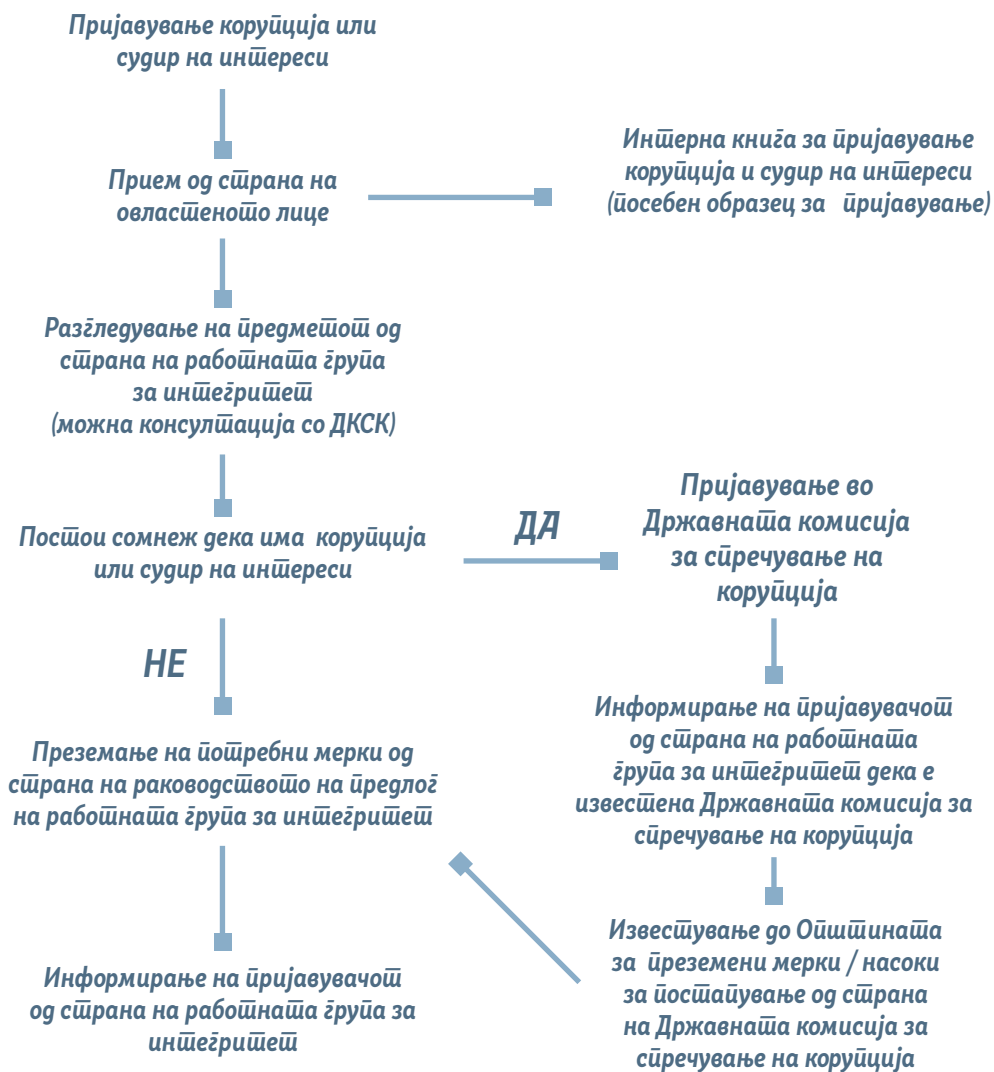
Доколку се докаже дека лицето тенденциозно или злонамерно пријавило, или дало лажен исказ, против него ќе бидат преземени мерки на соодветна одговорност.

ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

6. Процедура за пријавување корупција и судир на интереси во Општината

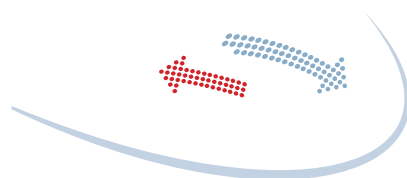

7. Систем на општествена отчетност

Еден од клучните аспекти во превенцијата и борбата против корупција е транспарентното и ефективното работење на институциите, особено од аспект на давањето услуги кон граѓаните, што треба да вклучува систем на општествена отчетност.

Овој систем овозможува ефективно ангажирање на граѓанското општество, приватниот сектор и на медиумите во дијалог и вршење надзор на фискалното и административното работење на институциите и испорака на услугите од страна на централните институции и единиците на локална самоуправа. Клучна улога во овој процес има невладиниот сектор кој преку разни алатки на општествена одговорност треба да изгради партнерски однос со јавниот сектор со заедничка цел негово потранспарентно и поефикасно работење, како и поквалитетно давање на услуги кон граѓаните. Како алатки на општествена отчетност се дефинираат сите оние што овозможуваат двонасочна комуникација помеѓу јавниот сектор и граѓанинот, преку отворање простор за поголема партиципација и заедничко донесување одлуки по прашања кои го засегаат обичниот граѓанин. Со тоа не само што ќе се зголеми отвореноста и отчетноста туку ќе се намалат потенцијалните ризици од корупција.

На локално ниво, каде со процесот на децентрализација се префрлени голем број надлежности, од особена важност е да се поттикне развојот на граѓанскиот сектор како посредник помеѓу локалната самоуправа и граѓаните при одлучување во однос на приоритетите на општините, подобрување на процесот на давање услуги кон граѓаните во согласност со надлежностите на општината, комунални и инфраструктурни проблеми кои се во интерес на сите жители на општината. Во таа насока граѓанскиот сектор, во соработка со локалната самоуправа и со учество на граѓаните, веќе работи на развивање на алатки со примена на ИК технологии и социјални медиуми кои на поефективен и поефикасен начин ги адресираат овие проблеми на локално ниво

ПРИРАЧНИК

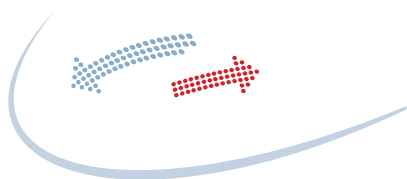
ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

и, преку подобрување на услугите кон граѓаните и општо на севкупното работење на општините, придонесуваат кон нивна поголема транспарентност и отчетност. Алатки коишто веќе се користат од страна на единиците на локалната самоуправа се:

www.priorieti.focus.org.mk – веб апликација која има за цел да го зголеми учеството на граѓаните во процесите на донесување одлуки во општините и одлучување по приоритетите, како и зголемување на транспарентноста, отчетноста и одговорноста на локалната власт во испорака на квалитетни услуги кон граѓаните.

Види. Пријави. Поправи (www.vidiprijavipopravi.mk) – мобилна и веб апликација за пријавување на проблеми во општините, со цел да им помогне на локалните власти како и на граѓаните во ефикасното откривање, пријавување и поправање на сите комунални и инфраструктурни проблеми.

Во последните години станува сè поактуелна примената на информатичките технологии и социјалните медиуми во зголемување на ефективностa и транспарентноста на институциите од јавниот сектор и единиците на локална самоуправа, но тие исто така се и средство за поголема интеракција помеѓу власта и граѓанскиот сектор. Со примена на ИК технологии за поголема отчетност и транспарентност во давањето услуги се намалува ризикот од корупција бидејќи човечкиот фактор и влијание се сведени на минимум. Од друга страна, се зголемува просторот за побрза и поефикасна комуникација и размена на идеи помеѓу граѓаните и власта кон градење политики, подобрување на услугите и, воопшто, поголемо учество на граѓаните во власта. Сето ова е во согласност со глобалната иницијатива „Партнерство за отворена влада“ која се стреми кон една општа отвореност на податоците од јавниот сектор кои би биле од корист за граѓанинот. Оваа иницијатива во нашата земја е во надлежност на Министерството за информатичко општество и администрација кое во соработка со надлежните институции и меѓународните донатори во земјата е активно во достигнување на стандардите на едно отворено и транспарентно општество без корупција.

8. Судир на интереси

Постои директна врска меѓу корупцијата и судирот на интереси. Ако корупцијата е искористување на функцијата, јавните овластувања и должности за лична корист, тогаш судирот на интереси е состојба на судир меѓу јавните овластувања и должности со приватниот интерес на службеното лице во кој приватниот интерес влијае или може да влијае врз извршувањето на неговите јавни овластувања и должности. Оттаму судирот се јавува како претпоставен, можен и, фактички, е влез во корупција. Истовремено, корупцијата може да вклучува судир на интереси, но сите случаи на судир на интереси не се истовремено и случаи на корупција.

Што е јавен интерес?

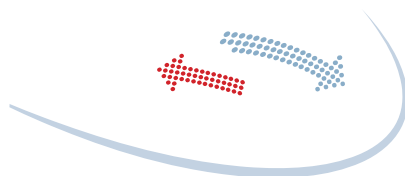
„Јавен интерес“ е поширок општествен интерес за општото добро и напредок на сите граѓани под еднакви услови, во материјална и нематеријална смисла, којшто може да биде загрозен со предизвикување штета од материјална и нематеријална природа поради дејствување од позиција на судир на приватниот со јавниот интерес.

Што е приватен интерес?

„Приватен интерес“ подразбира материјален или нематеријален интерес на службеното лице што може да влијае врз неговото одлучување при вршењето на неговите јавни овластувања и должности.

Ова подразбира интерес што носи лична корист за службеното лице што не треба да му припаѓа. Со дејствување од позиција на судир на интереси се нанесува штета на други лица и на општеството во целина.

Приватниот интерес значи не само финансиски интерес, добивка или избегнување загуба, туку и нематеријални придобивки, противуслуги, предности, поволности, привилегии.

ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

Генерален принцип за спречување на судирот на интереси е обврската на службените лица секогаш да постапуваат во полза на јавниот интерес, сосема исклучувајќи ги своите приватни интереси и работејќи според принципите на законитост, ефикасност, доверливост, независност, самостојност, чесност и професионализам.

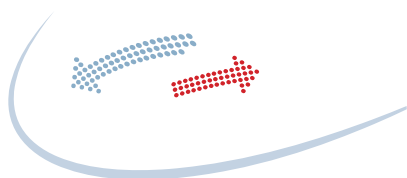
Службеното лице не смее да се раководи од семејни, етнички, религиозни, политички или други лични интереси.

Што е службено лице?

Согласно со Законот за спречување судир на интереси, службени лица се: претседателот на Република Македонија, пратениците, градоначалниците, амбасадорите и другите наменувани лица во странство, избраните или наменуваните лица од и во Собранието и Владата на Република Македонија, органите на државната управа и други државни органи, органите на судската власт, јавните претпријатија, установи, други правни лица на централната и во локалната власт, државните службеници и вработените во органите на државната управа и други државни органи, органите на судската власт, јавните претпријатија, установи, други правни лица на централната и на локалната власт, советниците во советите на општините и градот Скопје, како и лица вработени преку агенциите за привремено вработување со овластување утврдено со закон.

Службеното лице треба:

- Да дејствува со личен интегритет и индивидуална одговорност;
- Да дава позитивен пример на другите службени лица и на јавноста;
- При прифаќањето на функцијата да прифати зголемена одговорност за однесувањето во јавниот и во приватниот живот;
- Во случај на судир на интереси, да има лична одговорност за неговото идентификување и разрешување;
- На јавноста да и овозможи пристап до информации кои се од нејзин интерес и кои таа има право да ги знае.

Службеното лице не смее да прифати или да оствари каква било корист за себе или за нему блиско лице, која е резултат на извршување или неизвршување на неговите службени должности.

Што е блиско лице?

Блиски лица се лица во брачна или вонбрачна заедница со службеното лице, роднини по крв во права линија и во странична линија до четврти степен, посвоителот и посвоеникот, роднините по сватовство до втор степен, како и секое физичко или правно лице со кое службеното лице има приватен интерес.

Блиските лица на службеното лице, за кои оправдано може да се смета дека имаат интерес што ги поврзува со службеното лице, не можат да вршат супервизорски или контролен надзор врз неговата работа.

9. Форми и ризични области за појава на судир на интереси

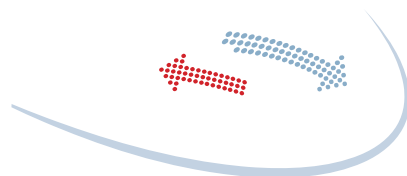
Кумулација на функции и остварување корист

Кумулација на функции значи извршување на повеќе од една јавна функција истовремено.

За време на неговиот мандат, избраниот или наименуваниот функционер не смее да извршува ниту една друга функција, должност или дејност која не е компатибилна со неговата функција.

Ова значи дека службеното лице не може да извршува никаква дејност поврзана со остварување добивка.

Службеното лице може да извршува други работи и дејности само со претходно издадено одобрение од раководниот орган на институцијата во која работи.

ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

Функционерот или службеното лице не може истовремено да врши функција на одговорно лице или член на управен или на надзорен орган во трговско друштво, јавно претпријатие, установа или друго правно лице со доминантен државен капитал, освен каде што е утврдено со закон.

Службеното лице што пред добивањето на тој статус како сопственик управувало со трговско друштво или установа, за време на вршењето на јавните овластувања или должности, е должно управувањето да му го довери на друго лице или тело освен на нему блиските лица.

Службеното лице може да биде член на управни или на надзорни органи на здруженија на граѓани и фондации без право на надоместок, освен за патните трошоци во врска со дејноста на тие здруженија и фондации.

Користење на влијанието за финансиска или друга корист

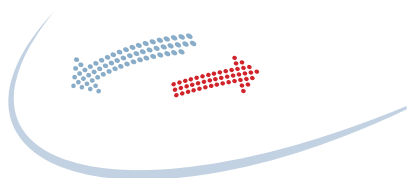
Службеното лице не смее да ја користи својата позиција за вршење влијание на друго лице во државниот орган, јавното претпријатие, јавната институција или друго правно лице со цел да се донесе или да не се донесе одредена одлука, да се направи нешто, да се испушти нешто или да се пролонгира нешто со цел да оствари лична корист или корист за друго лице.

Службеното лице не смее да учествува како посредник во комерцијални или во други зделки помеѓу правните лица и граѓаните.

Дискрециони овластувања

Дискреција значи слобода да се одлучува како да се постапи во однос на конкретна службена одлука. Широката употреба на дискреционите овластувања создава голем ризик за судир на интереси.

Неизбежно е едно службено лице да користи дискреција во извршувањето на своите јавни овластувања и должности. Но, ова значи дека при тоа мора да постапува во рамките на законски утврдените овластувања и должности и во согласност со принципите за спречување и намалување на судирот на интереси.

Постапување на службеното лице кога има приватен интерес

Службените лица не смеат да постапуваат во случаите во кои имаат личен интерес.

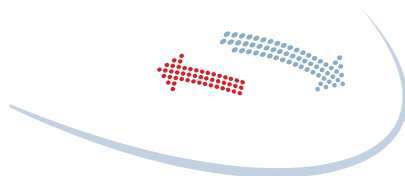
Кога службеното лице ќе дознае за околности што укажуваат на судир на интереси, должно е веднаш да побара да биде изземено и да запре со своето постапување. За изземањето одлука носи органот во кој е избрано или наменувано, односно вработено лицето и по барање на заинтересирано лице.

Подароци

Под подарок се подразбираат пари, хартии од вредност, злато и други вредни предмети, права и услуги понудени на службеното лице за вршење или невршење на неговото овластување или должност, со што службеното лице се доведува во подредена или зависна положба во однос на давателот на вредностите или услугите.

Службеното лице не смее да прима подароци или ветувања за подароци, освен во случаите утврдени со Законот за користење и располагање со стварите на државните органи.

Ако на службеното лице му е понуден подарок или друга корист, должно е да ја одбие таквата понуда, да го утврди идентитетот на понудувачот, а ако се работи за подарок што не може да биде вратен, службеното лице е должно без одлагање тоа да го пријави на надлежниот орган, да ги наведе сведоците и други докази и најдоцна во рок од 48 часа да поднесе писмен извештај до Државната комисија за спречување на корупцијата.

Непотизам

Непотизмот значи давање предност, корист или други погодности од страна на службеното лице во извршувањето на службената должност на одреден поединец или група лица со кои службеното лице има семејни врски, пријателство, деловни односи или друг вид блиски односи.

Кога се работи за партиски односи, ова однесување е познато како кронизам.

Службеното лице не смее да врши никакво влијание при вработување или унапредување на лица од споменатиот круг во органот/институцијата во кој е избрано, наменувано или вработено.

Службеното лице кое учествува или одлучува во постапката за вработување, или е вклучено како член на телото што ја спроведува таа постапка, е должно да го извести раководителот на институцијата каде што работи за сите постапки за вработувања што можат да предизвикаат судир на интереси.

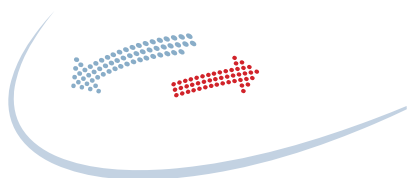
Службеното лице не смее да врши влијание во органот или во правното лице кое одлучува по понуди добиени на јавен оглас, тендер, јавна набавка или какви било други набавки и активности.

Доколку меѓу учесниците на јавен тендер е и правно лице основано од службеното лице или од нему блиско лице, или, пак, правно лице во кое одговорно лице е нему блиско лице, службеното лице е должно да се из земе од секакво постапување.

Прикривањето на постоењето приватен интерес од страна на службеното лице претставува повреда на должноста и е основа за преземање мерки за одговорност.

Користење државен имот и јавни добра за приватни интереси

Забрането е користење на државниот имот и на јавните добра за партиски, приватни и лични цели или нивно давање на користење на други лица, освен во случаи во кои тоа законот изрично го дозволува.

ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

Ограничувања по престанок на функцијата

Оваа ризична област е поврзана со можен судир на интереси кај службените лица кои по престанокот на функцијата се вработуваат во приватниот сектор. Тоа претпоставува дека службеното лице си создало за себе погодности и привилегии уште додека ја извршувало функцијата.

Со цел спречување на оваа форма на судир на интереси, законот утврдува дека службеното лице во рок од три години по престанокот на функцијата, односно вработувањето, не може да се вработи во трговско друштво во кое вршело надзор или имало воспоставено каков и да е договорен однос при вршењето на јавните овластувања и должности. Освен тоа, во рок од три години службеното лице не може да стекне по кој било основ акции, односно удели во правното лице во кое работело, односно вршело надзор. Тоа е единствено можно доколку се стекне со акции по пат на наследување, што задолжително се пријавува во Државната комисија за спречување на корупцијата.

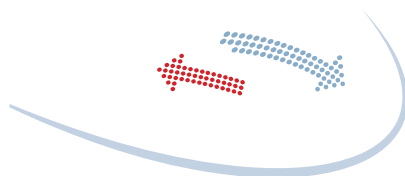
Службеното лице во рок од две години не може да врши застапување на физичко или на правно лице од органот во кој претходно работело, ако учествува во донесување на одлука во конкретен предмет.

Користење и злоупотреба на информации добиени по службена должност

Службените лица се должни информациите до кои доаѓаат во текот на извршувањето на својата функција да ги третираат со неопходна тајност и да обезбедат нивна соодветна заштита. Ваквата обврска останува да важи и по престанокот на функцијата.

Службените лица не смеат да користат какви било информации кои им се дадени на располагање за остварување лична корист или корист за друго лице. Ваквата обврска останува да важи три години по престанокот на функцијата, односно должноста, освен ако тоа не е поинаку регулирано со закон.

Службените лица не смеат да чуваат доверливи податоци кои според овој

закон или кој било друг закон мора да се објават, да бараат пристап до информациите за кои знаат дека не се овластени да ги поседуваат или, пак, да се однесуваат неодговорно при чувањето на податоците кои се сметаат за тајни.

Службените лица кои се членови на граѓански здруженија не смеат да ги злоупотребуваат информациите и податоците кои им се дадени на располагање при извршувањето на нивните должности или, пак, истите да ги користат за лична корист.

10. Алатки за утврдување судир на интереси

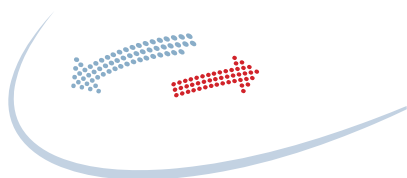
Изјава за интереси

Функционерите и другите службени лица се должни во рок од 30 дена од преземањето на јавните овластувања и должности да поднесат изјава за интереси до Државната комисија за спречување на корупцијата, на пропишан образец што се наоѓа на веб-страницата на ДКСК.

Државните службеници и вработените во органите на државната управа и во другите државни органи, судската власт, јавните претпријатија и установи, во централната и во локалната власт и вработените преку агенции, во истиот рок поднесуваат изјава за интереси во органите каде што се вработени.

За недавање изјава за интереси, на службеното лице судот може да му изрече глоба во износ од 1000 до 3000 евра во денарска противвредност.

Ако за време на вршењето на јавните овластувања и должности службеното лице се најде во состојба на судир на интереси, должно е во рок од 30 дена да ја извести ДКСК.

ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

Постапка пред ДКСК

Постапката за утврдување судир на интереси ја поведува и спроведува ДКСК:

- по службена должност;
- по барање на службеното лице;
- врз основа на пријава на друго лице;
- по барање на функционерот кој раководи со органот каде што е вработено службеното лице;
- врз основа на анонимна пријава.

За утврдување на фактичката состојба, ДКСК прибира документи, податоци и информации од повеќе субјекти кои се должни да ги достават во рок од 15 дена. ДКСК донесува одлука за постоење или непостоење судир на интереси во рок од 30 дена.

Ако ДКСК констатира постоење судир на интереси, одлуката му ја доставува на службеното лице кое треба да го отстрани судирот во рок од 15 дена. Ако службеното лице постапи по одлуката, постапката се запира. Во спротивно ДКСК му изрекува мерка јавна опомена.

Самопроцена

Кога потои дилема кај службеното лице дали во определен случај има или нема судир на интереси, службеното лице може да го идентификува можниот судир со искрено одговарање пред самото себе на следните прашања:

1. Дали имам личен или приватен интерес кој може да има влијание врз извршувањето на мојата службена должност?
2. Дали сега, или во иднина, може да имам корист од таквиот интерес, што би можело да фрли сенка врз мојата објективност?
3. Како другите ќе гледаат на мојата вклученост во таквото постапување или донесување одлука?

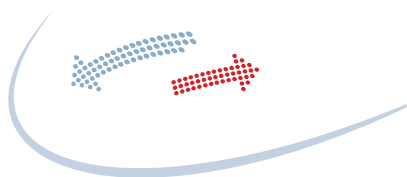

ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

4. Дали постојат ризици за мене или за мојата институција?
5. Дали мојата вклученост во донесувањето на конкретната одлука се чини праведна и разумна под какви било околности?
6. Што добивам или што губам од одредено постапување - донесување одлука?
7. Какви би можеле да бидат последиците доколку го игнорирам судирот на интереси? Што ако моето постапување се изложи пред јавноста?
8. Дали сум дал какви било ветувања или презел обврска во конкретниот случај?

Доколку по консултацијата со самите себе, сè уште не сте сосема сигурни, слободно контактирајте ја ДКСК.

11. Државна комисија за спречување на корупцијата

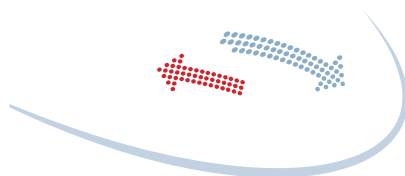
Државната комисија за спречување на корупцијата како специјализирана, независна, самостојна, водечка институција за спречување и борба против корупцијата и судирот на интереси постои од 2002 година.

- Креира антикорупциски политики и мерки;
- Применува и иницира примена на законите;
- Поттикнува нормативно и институционално јакнење;
- Промовира и остварува меѓуинституционална и меѓународна соработка;
- Истражува, обучува, информира;
- Развива правна култура.

Надлежност на ДКСК

Основни надлежности на ДКСК, според Законите за спречување на корупцијата и на судирот на интереси се:

- Донесува Државни програми за превенција и репресија на корупцијата и на судирот на интереси;
- Работи врз унапредување на антикорупциската регулатива;
- Иницира надлежно постапување на други институции;
- Покренува иницијативи за кривична, прекршочна и дисциплинска одговорност, како и постапки за контрола на работењето, за разрешување, сменување и распоредување;
- Постапува по случаи на корупција или судир на интереси;
- Единствено е надлежна да постапува и утврдува судир на интереси;
- Ја евидентира и следи имотната состојба на функционерите и врши проверка на анкетните листови и на изјавите за интереси;
- Соработува со домашни и со сродни меѓународни институции;
- Ги координира активностите за справување со корупцијата и со судирот на интереси;
- Работи на јакнење на свеста на јавноста за негативниот карактер на корупцијата и на судирот на интереси;
- Придонесува за остварување на начелото на јавност во работењето.

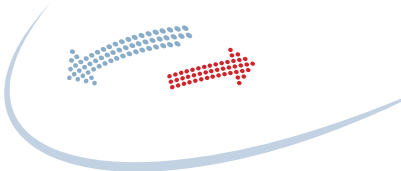
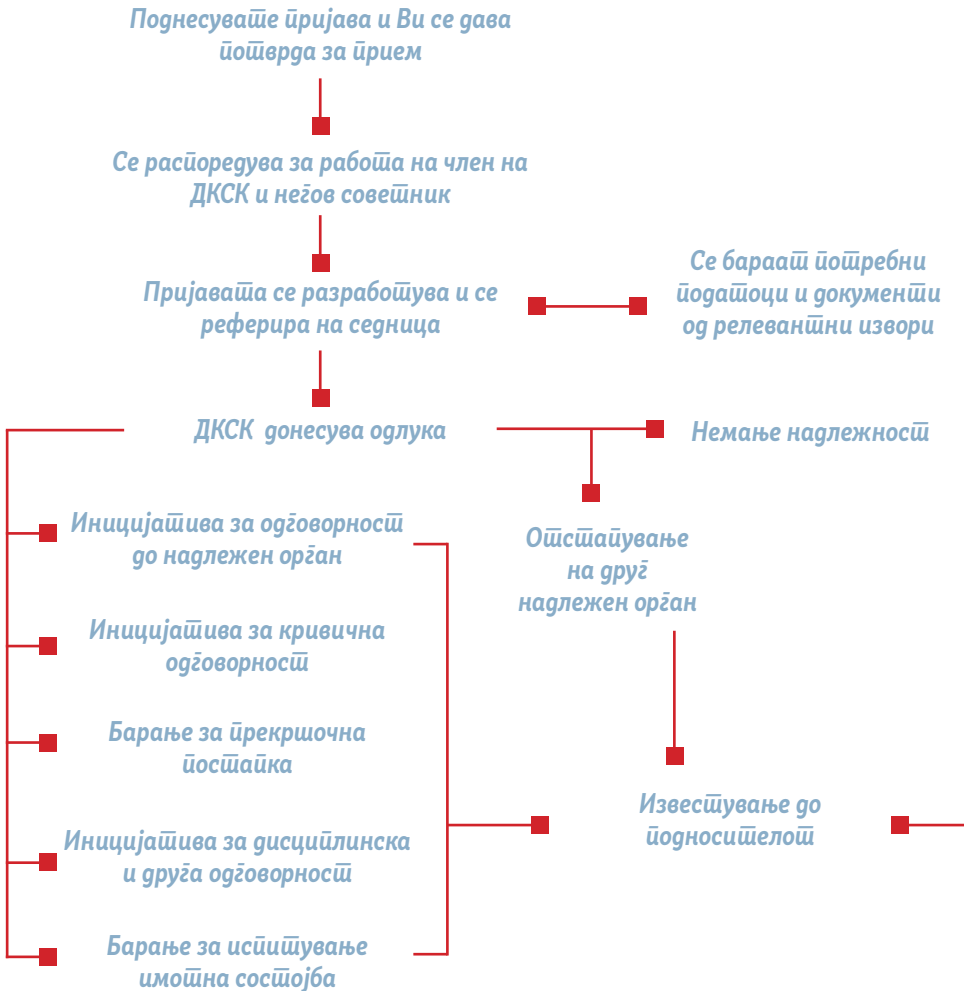

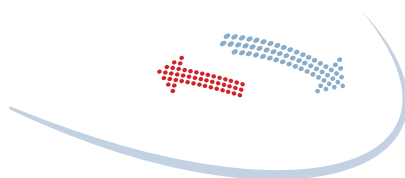
ПРИРАЧНИК

ЗА ИНТЕГРИТЕТ И СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

Пријава до ДКСК за случај на корупција може да поднесе секое физичко или правно лице, со откривање на својот идентитет или анонимно, во писмена или во усна форма, и има право да очекува одговор по надлежното постапување на ДКСК.

Постапување по пријавите:

The image features an abstract graphic design on a white background. It consists of several overlapping curved lines in shades of blue and red. A prominent red arrow, composed of a grid of small red dots, points downwards and to the right. The overall composition is dynamic and modern.

Овој Прирачник е подготвен од Државната комисија
за спречување на корупцијата - членот на ДКСК Мирјана Димовска
и државниот советник Владимир Георгиев со поддршка од УНДП.